

V I S S Z H A N G

A Délmagyarország júl. 19-i száma írja Derülátó címmel: „Kezdetben vala a magyar nyelv és valának igen sok idegen szavak a magyar nyelvezetben. De eljőve egykoron a sportközlöny és igen szép mozgalmat indított vala. Magyarítás-nak nevezék ezen mozgalmat és az idegen szöjvevényeket igen helyesen átültették hazai talajba. Így lön aztán a kondició: erőnlét, az egyébként magyar labda mégmagyarabb bőr ésatöbbi. És ekként jött a világra két szép szó is: optimista — derülátó; pesszimista — borulátó. És ekkor világosság lön a vizek fölött. Kivéve a hétfői estét, amikor is az Ur nagy haragjában elsötétítette az eget s a melegtől elgyötört emberiségnek zivatart és esőt ígért. Az egész város lihegve várta a megváltó esőt. Nézték a felhőket és sóhajtoztak, ó, bár leszakadna a zuhatag. Voltak, akik nem biztak benne, mondván, hogy elvonulnak a felhők és eldugulnak az ég csatornanyílásai. De volt, aki nem látta ilyen sötétet a helyzetet és esernyővel a karján kezdett mászkálni Szeged utcáin. Ez a nagy melegben várta az esőt, ez bizott az ég kegyében. Ez volt az optimista. Vagy mondjuk netán magyarítóan: ez volt a derülátó... Az ég még jobban megharagudott a magyarítás miatt és hiába minden derülátásnak a — borulátóknak lett igazuk. Kiderült az ég. Hát köszönjük szépen. Mi is belezavarodtunk, nemcsak az eső.”

*

A Pesti Napló írja (88:248): „Amikor egy szegedi professzort ér a Nobel-díj nagy kitüntetése, önkéntelenül is gróf Klebelsberg Kunó nagy emléke idéződik fel bennünk, de ez emlékekkel együtt a gúny és gáncs, az értetlen és műveletlen kritika is, amely gróf Bethlen István kormányának kultuszminiszterét gáncsolni, fúrni, fűrészelni igyekezett. Valami abból a sugárkévéből, ami Szent-Györgyi professzorra hull, Klebelsberg emlékét is illeti, mint elégtétel és engesztelés. Annyiszor kérdezték akkor, mért építi Klebelsberg mániákusan teli az országot iskolákkal, klinikákkal, laboratóriumokkal. Mért? Hát ezért! Gáncsokodó kérdésekre most a messze svéd akadémia felel illetékesen. A koszorúosztáskor a stockholmi aulában egy magyar ember is fog ülni az ünnepi emelvényen szemben a svéd királlyal, aki ország-világ előtt kezelni fog vele. Itt a válasz. Ami pedig Klebelsberg Kunó mániákusságát illeti, mutassanak a szellemtörténelem lapjain csak egy meggyőződött embert is, akiből a tehetségnek és a serénységnek ez a mániákussága hiányzott volna — mániákusság, amely egy kicsit mindig önfeldáldozás és mártíromság is.”

*

„Kosztolányi — mondotta Szabó Lőrinc a Kisfaludy-Társaságban — költő volt, szenvedélyesen, tüntetően, forradalmian költő, egyik disze a századeleji lírai megújulásnak, tökéletes teoretikusa, érdekes művésze mind annak, amire a szó színben és zenében kész. Döntő élménye ifjúkorában az érzéki világ vad és értelmetlen színpompája, férfikorában a világ ürese-
dése, az impressziók ismétlődése és elkopása, a belső ember magáramara-
dása s végül az állati lét megszűnésének komor iszonya volt, tétézve a

rákos évek, a lassú halál kinjaival. Összegyűjtött költeményeiben Európát olvasom; az anyag elsőrendű részében az örök Európát, a többiben a modernet“.

*

Sós Endre írta a Magyar Hírlapban (1938 máj. 31): „A Széphalom című folyóirat igyekezett méltó lenni Széphalom nagy tradícióihoz. Ebben a helységben élt, mint tudjuk, Kazinczy Ferenc és innen szuggerálta a magyar irodalom megújítását. A szegedi Széphalom kísérletet tett arra, hogy hidat verjen a múlt és a jelen, a tegnap és a ma között. Hasábjain békés egymásmellettiségben jelentek meg öreg tanárok és ifjú diákok tanulmányai, versei. A Széphalom olykor-olykor szinte megteremtette a kettészakadt — vagy inkább százfelé szakadt — magyar irodalom egységét és munkatársának tekintette, például, Némethy Géza, a pesti egyetem klasszika-filológiai professzorát, aki hat évtizeddel a hátamögött kezdett verseket írni, Juhász Gyulát, a később öngyilkossá lett költőremetét, aki a nagyváradi holnaposok sorába tartozott, továbbá Szabó Lőrincet, a Fény, fény, fény költőjét és Baudelaire fordítóját, akiről akkor senki sem gondolhatta, hogy egyszer majd a Kisfaludy-Társaság és a Turul Szövetség felé vezet az útja. A Széphalom egyébként olyan időkben szállt sikra a francia szellem fokozottabb érvényesüléséért, amikor a friss sebek következtében nehéz volt még a magyar szellemiség elitjét is Párizs felé irányítani.“

*

Lelkes István cikkéből (Magyar Szemle, XXXVI: 229): „Aki anyanyelvét rosszul beszéli, nemcsak embertársával szemben figyelmetlen, hanem önmagával is: nem törődik azzal, hogy képtelen a legnemesebb élvezetre. Nem tud költeményben gyönyörködni, legföljebb csukott szájjal olvassa és így a prózában is elmondható értelmi résznél nem jut tovább. Talán művelt férfi lesz belőle, talán éppen az irodalomtörténet tanára. Bizony még harcba is indul valamelyik költő mellett vagy ellene; de soha nem fog azok közösségébe tartozni, akik elmerülnek a költeményben és belőle drága zsákmánnyal, önmaguk ismeretével, kristályosabb öntudattal emelkednek fel.“

*

Teleki Pál mondotta a jász-kún kongresszuson: „A pusztai kultúrának mély gondolatvilága van, messze tekintő, messze merengő, misztikus, de élesen figyelő, megfontolt, szűkszavú, kevés anyaggal, kevés alkotásban kifejező. Kézzel fogható nyomokkal kevésbé lehet bizonyítani, de lelki világa valahogy benne van azokban az alkotásokban is, amelyet művésztében ad, ahol állatok és égitestek, e világi és túlvilági élet játszanak szerepet. Ilyen gondolatvilágokat hoztunk mi is magyarok és kunok magunkkal és ilyen gondolatvilágok élnek bennünk a lelki mélyén akkor is, ha más kultúrákból veszünk át értékeket, ha más kultúrákból merítünk.“